

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Identifikation

Kommunenr. 475	Kommune Rudkøbing		
Kategori Arkitektoniske elementer der viser en historisk/social udvikling (3)			
Lokalitet Rudkøbing			
Emne Hollandske vindmøller		Sted Rudkøbing Bymølle	
Registreringsdato forår 2002	Registrator JEJ/RM	Arkiv nr.	Løbenr. 55

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Sammenfatning

Kommunenr. 475	Kommune Rudkøbing	
Emne Hollandske vindmøller		Sted Rudkøbing Bymølle

Rudkøbing Bymølle fra 1820 står som en velbevaret repræsentant for de mange hollandske vindmøller, som tidligere karakteriserede langelandsområdet og som bidrog til at afspejle øsamfundets rige ressourcer og store befolkningstæthed.

Rudkøbing bymølle, kortudsnit i mål 1:2000

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

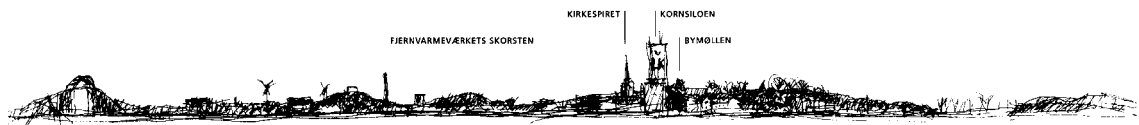
Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Bymøllens historie afspejler tillige en almindelig historisk udvikling for denne type af virksomheder. Møllen var opført med sejlførende vinger og krøjebjelker til at dreje hatten op mod vinden med og fastholde den der. Ved overgangen til 1900-årene blev der gjort teknologiske forbedringer (installering af motorkraft, selvsvikning og selvkrøjning), og siden medførte den fortsatte teknologiske udvikling, at de hollandske vindmøller funktionsudtømtes og blev reduceret til fortidsminde.

Bymøllen står tilbage som et vartegn for byen i kraft af dens markante topografiske beliggenhed og store, særprægede bygningskrop. Møllen ejes af en privat fredningsforening, "Foreningen til bymøllens bevarelse". Den tilliggende møllegård (stuehus og sidebygning) er fredet.

Bymøllen står tillige som en landkending over øhavet, hvor møllens profil gennem århundreder har virket som et pejlemærke for de søfarende og et identitetsgivende vartegn for byen. Bymøllens kulturmiljø rummer således bevaringsværdier af betydning for byen, langelandsområdet og landet.

Rudkøbings karakteristiske havnefront med kornsiloen, kirkespiret, bymøllen og fjernvarmeværkets skorsten.

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Naturgrundlag

Kommunenr. 475	Kommune Rudkøbing	
Emne Hollandske vindmøller		Sted Rudkøbing Bymølle

De naturgivne forudsætninger for bymøllen er det blæsende øklima og den toppede del af bakkedraget Rue, hvis nedløbende nordøstside danner Rudkøbings ældre bygrund. Bymøllen er opført lidt neden for Rues højeste punkt. Den står på en høj, grundmuret underdel af kampesten.

Rudkøbing, 1:15.000

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Kulturhistorie

Kommunetr. 475	Kommune Rudkøbing
Emne Hollandske vindmøller	Sted Rudkøbing Bymølle

Udnyttelsen af de naturgivne ressourcer i en ældre teknologisk sammenhæng danner det særlige kulturlandskab omkring Bymøllen.

Rue var en del af Rudkøbings bymark. Ruestræde løb fra Torvet op ad bakkens stejle del til marken. Mod øst for enden af strædet stod senest i 1644 en stubmølle. Svenskerne afbrændte den i 1659, men en ny opførtes efter krigen. Den blæste omkuld i 1703, men blev atter rejst. I 1761 beskrives en huslænge på 20 fag i Rue for enden af strædet. Den østlige del var møllebestyrerens bolig, de øvrige blev udlejet.

Møller Johan Schnohr købte stubmøllen i 1796, giftede sig med møller-
enken og fik sin bror, Claus, der var møllebygger, til at bygge sig en hollandsk vindmølle. I 1804 rejste Johan Schnohr også det nuværende stuehus med mansardtag klods op ad møllen, så der var adgang direkte fra toppen af møllebakken til de to kornlofter under stuehusets mansardtag. Møllebakken var enten en gammel fæstningsvold eller opkastet omkring den grundmurede møllefod. Møllen brændte 12.-13. april 1818 og stuehuset led skade. Det blev istandsat, og den nuværende mølle var opført i 1820.

Møllen mistede vingerne under en storm i 1852, og igen i 1918 blæste en vinge ned. Omkring 1912 blev møllen udstyret med svikkeværk (vinger med bevægelige klapper som kunne belastes vægte og møllevingernes gang således tilpasses forskellige vindstyrker) og krøjetøj (vindrose og tandkrans som automatisk holdt vingerne op mod vinden). I 1920 fik møllen en petroleumshjælpemotor installeret i en lille sidebygning og til brug for at trække kværnene når det ikke blæste. I 1950 fjernede man vingerne og vindrosen.

Efter at være udtjent købte "Foreningen til bymøllens bevarelse" møllen i 1957 og lod den i 1974 gennemgå en omfattende ydre restaurering, så den atter kom til at stå med krøjebjælker og sejlførende vinger.

Langeland -atlas over byer, bygninger og miljøer

Kulturarvsstyrelsen · Kulturministeriet

Kortlægning og registrering af kulturmiljøer

Arkitektur og bebyggelse

Kommunenr. 475	Kommune Rudkøbing	
Emne Hollandske vindmøller		Sted Rudkøbing Bymølle

Bymøllen er en ottekantet gallerihollænder af sydvestdansk type med bådformet hat. Den hørte til de største på Langeland. Møllen står på en sortmalet kampestenssokkel med hvidmalet underdel i grundmur op til galleriet. Krop og hat er spåntækket.

Møllehuset står i elleve fag af bindingsværk med teglhængt mansardtag, som er halvvalmet i syd og kvartvalmet i nord ved møllebakken, der dækker den underste del af nordgavlen. Sidehuset opførtes i 1863 i forbindelse med nedrivning af en del af ruelængen. De tre nordlige fag er fra 1875.

Rudkøbing Mølle står højt på sin banke for enden af Ruestræde. Møllehatten er midlertidigt nedtaget.